

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
факультет психології та соціології
кафедра педагогічної та вікової психології

Микола Бабій

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ З «МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ
ПСИХОЛОГІЇ»

Луцьк -2020

УДК 39.038.11

Б-4

Рекомендовано до друку науково методичною радою Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (протокол № 2 від 21.10. 2020)

Рецензенти: Кульчицька А. В., канд. психол. н., доцент кафедри педагогічної та вікової психології.

Остапйовський О.І., канд. психол. н., доцент кафедри педагогіки та психології ВІППО

Бабій М. Ф.

Б-4 «Конспект лекцій з «Методики викладання психології»/ Микола Федорович Бабій. – Луцьк: Вид-во Волинь, 2020.- 34 с.

Анотація: У методичних рекомендаціях міститься розподіл тематики лекційних занять для студентів, що засвоюють навчальний курс «Методика викладання психології». Вони складені у відповідності до визначеної кількості годин та тем лекцій. Методичні рекомендації розраховані на студентів 3 курсу, напрям підготовки бакалавр – 053 «Психологія».

УДК 39.038.11

© Бабій М.Ф., 2020

© Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2020

Зміст

Тема 1. Психологічна характеристика студента.....	3 с.
Тема 2. Психологія студентської групи.....	9 с.
Тема 3. Психологія навчання у психологічній теорії.....	13с.
Тема 4 Тема. Структура навчальної діяльності.....	16с.
Тема 5. Види навчальних занять у ВНЗ.....	22с.
Тема 6. Сутність, цілі та функції контролю навчання.....	29с.
Рекомендована література.....	33с.

Тема 1. Психологічна характеристика студента

1. Психологічна характеристика юнацького віку.

2. Навчання у ВНЗ як один із факторів соціалізації студента як фахівця.

3. Фахова компетентність як показник психологічної готовності до виконання професійних обов'язків.

До середини минулого століття в психолого-педагогічній науці вважалося, що людина після досягнення зрілості (від 20 років і далі) перебуває в стані "психічної закам'янілості" й перестає бути здатною до навчання. Нині проблеми розвитку, навчання і виховання зрілої людини на всіх етапах її життєвого шляху досліджуються андрагогікою і педагогічною антропологією, наукові основи якої закладено К.Д. Ушинським, та іншими науками.

Студентський вік (17-23 роки) охоплює юнацький період та частину дорослого етапу в розвитку у становленні людини.

Студентський вік характеризується найбільш сприятливими умовами для психологічного, біологічного і соціального розвитку. В цей період найвища швидкість пам'яті, реакції, пластичність у формуванні навичок. В особистості на цьому етапі домінують становлення характеру та інтелекту. Активно розвиваються морально-ціннісні й естетичні почуття. Швидко освоюються соціальні ролі дорослого: громадянські, професійні, економічні, сімейні. Формуються і закріплюються схильності, інтереси. Визначаються життєві цілі й прагнення. Досягається високий рівень розвитку фізичних та інтелектуальних сил, активно зростають творчі можливості, збагачується емоційно-чуттєвий зміст, розквітає зовнішня привабливість. Все це часто спричинює дещо ейфорійні, ілюзорні уявлення про невичерпність і безмежність такого стану й приводить до нераціонального, безцільного, безплідного розтрачання фізичних і духовних сил. Саме в студентському віці відбувається перегляд ціннісно-духовних категорій, аксіологічна переорієнтація.

Успішність адаптації студента у ВНЗ значною мірою залежить від розуміння й уваги до розв'язання цієї проблеми з боку педагогів. Доцільними є такі заходи: зустріч ректора з усіма першокурсниками у перші тижні навчання, щоб дати доброзичливі батьківські поради, настанови і застереження;

індивідуальна і групова робота куратора; спеціальні заходи служби психологічної допомоги; увага з боку заступника декана з питань виховної роботи. Як уже згадувалося, до середини минулого століття в психолого-педагогічній науці вважалося, що людина після досягнення зрілості (від 20 років і далі) перебуває в стані "психічної закам'янілості" й перестає бути здатною до навчання.

Студентський вік, за Б.Г. Ананьєвим, є сенситивним періодом для розвитку основних соціогенних можливостей. Особливої уваги, турботи і допомоги потребують студенти-першокурсники. Умови життя і навчання у ВНЗ різко відрізняються від шкільних.

Суперечливості та кризи студентського віку. Вищий навчальний заклад як один із провідних факторів соціалізації особистості студента як фахівця

Ознаками кризи можуть бути:

1. сильна фрустрація, виникнення сильних переживань незадоволеної потреби;

2. загострення рольових конфліктів «студент - викладач», «студент - студент»;

3. ціннісно-сміслова невизначеність, неструктурованість особистості (наприклад, дехто вперше дізнається про можливість самоуправління, саморегуляції та самовиховання);

4. інфантильність (студент поводить себе як безвідповідальна людина) або вдається до пияцтва, сексуальної розпусти, вживання наркотиків.

Кожен психологічний вік вирішує своє протиріччя.

Найбільш кризовими ситуаціями студентського віку є такі:

1) Криза професійного вибору.

2) Криза залежності від батьківської сім'ї.

3) Криза інтимно-сексуальних стосунків.

4) Кризові ситуації в навчально-професійній діяльності.

5) Криза - побудова планів на майбутнє.

6) Кризовою є також ситуація працевлаштування після закінчення вищого навчального закладу.

7) Особистісні кризи. Внутрішнє життя студента також насичене, багате на переживання, наповнене протиріччями: дружба - самотність; критичність - самокритичність; сором'язливість - самовихваляння; самовідданість - егоїзм тощо.

8) Криза ідентичності, пов'язана з системою «Я». Ідентичність - це стійкий образ «Я», збереження та підтримка своєї особистісної цілісності, тотожності, нерозривності історії свого життя і власного «Я».

Наслідками негативної «Я-концепції» студентів можуть бути такі виявлення:

- замикання в собі «закривання» від оточуючих;
- демонстрація оточуючим «маски», «хибного обличчя»;
- надмірно чутливе реагування на критику, сміх і осуд;
- болісне переживання не успіхів у навчанні (роботі) та виявлених власних хиб;

Соціалізація особистості - процес і результат засвоєння та активного відтворення індивідом соціального досвіду в діяльності та спілкуванні з іншими людьми.

Результатом соціалізації студента є:

- вироблення і трансформація власної системи поглядів на життя та ціннісних орієнтацій, формування життєвого ідеалу;
- засвоєння культури людських взаємин і соціально-професійних функцій;
- формування індивідуального стилю навчально-професійної діяльності та власної моделі моральної поведінки;
- опанування професійною діяльністю та формами ділового спілкування.

Професіоналізація особистості студента як новоутворення віку

Мета навчально-професійної діяльності - засвоєння наукового знання у формі теоретичних понять і вмінь застосування їх при розв'язанні професійних завдань. Характерні для навчально-професійної діяльності ознаки:

1. Професійне навчання у вищій школі для майбутнього фахівця починається під час формування професійних знань, умінь і навичок та засвоєння способів професійно-творчої діяльності.

2. Теоретичне знання має бути включене в реальну діяльність студента. Понятійна форма озброєння знаннями повинна стати способом досягнення практичної професійної мети. Мета професійної підготовки полягає не в передачі конкретних предметних знань, умінь і навичок, а в озброєнні студентів системними інтегрованими науковими знаннями, які є загальною передумовою оволодіння способами вирішення виробничих проблем.

3. У вищій школі вивчаються не основи наук (як у школі), а самі науки в їх розвитку. При цьому самостійна робота студентів зближується з науково-дослідною роботою викладачів, тобто забезпечується єдність навчальної та наукової роботи студентів.

4. Викладання майже всіх наук професіоналізовано.

5. Навчання має проблемний характер.

6. Для вищої школи характерним є емоційність, мажорнісінь усього процесу навчання.

7. Враховуються вікові та індивідуальні особливості студентів.

Основні напрями професіоналізації:

1. Професіоналізуються всі пізнавальні процеси: професійне і сприймання і професійна спостережливість, професійна пам'ять, і професійна уява, професійне мислення. Формується професійна настанова на всі пізнавальні процеси.

2. Фахівець із вищою освітою повинен оволодіти не тільки знаннями, уміннями й навичками, а й самостійно виробляти засоби досягнення поставлених професійних цілей, а для цього повинні бути сформовані механізми планування своєї діяльності, програмування своїх дій, оцінки результатів і їх корекція.

3. Особистість студента набуває професійну спрямованість, що має такі прояви:

- професійна мотивація, загальне позитивне ставлення, схильність і інтерес до професійної діяльності (прагнення до реалізації смислу служіння суспільству, державі, людям);

- розуміння і прийняття професійних завдань з оцінкою власних ресурсів для їх розв'язання.

Фахова компетентність як показник психологічної готовності студента до професійної діяльності

Наслідком професійного зростання особистості майбутнього фахівця та розвитку його професійних здібностей є фахова компетентність, яку набуває студент. Фахова компетентність - здатність успішно виконувати професійні завдання і обов'язки тієї посади, на яку людина претендує. Це кваліфікаційна характеристика фахівця, зокрема:

1) ґрунтовні знання із загальноосвітніх і фахових дисциплін (загальна ерудиція);

2) володіння професійною технологією - здатність мобілізувати знання та вміння для вирішення конкретних професійних проблем;

3) висока кваліфікація, яка характеризується поліфункціональністю - уміння переносити набуту здатність виконувати виробничі завдання на різні ланки професійної діяльності;

4) вміння аргументувати способи вирішення проблеми на різних рівнях активності.

Високий рівень оволодіння професією характеризує ще одне поняття - професійна культура фахівця. Складниками професійної культури є професійна компетентність, системний світогляд, модельне (професійне) мислення, а також професійна творчість і професійна рефлексія (критична об'єктивна самооцінка).

Рекомендована література: [2; 3; 4; 6; 8; 9; 10; 15; 16].

Тема 2. Психологія студентської групи

1. Психологічні особливості студентської групи та її структура.
2. Розвиток студентської групи, характеристика студентського колективу.
3. Міжособистісні стосунки в студентській групі. Проблема лідера та лідерства.
4. Психологічні особливості студентського самоврядування.

Студентська група - спільність автономна й самодостатня. Вона здатна сама вирішувати свої внутрішні проблеми, а її активність пов'язана з соціальним життям факультету, університету, вирішенням проблем соціального характеру.

Студентська група формально-логічно характеризується як первинна, реальна, мала група, офіційно створена (зовнішньо організована), яка може вміщувати в себе й неформальні мікрогрупи. Вона створюється у вищому навчальному закладі, що обумовлюється потребами управління (як і клас у школі, група в дитячому садку). Студент, звичайно, входить до складу різних соціальних груп. Л. І. Марісова виділяє 7 видів малих груп, в одній або в декількох із яких перебуває за період навчання студент. Серед них: студентська академічна група; студентські наукові гуртки; науково-теоретичні семінари й проблемні групи; студентські групи, існування яких зумовлене формою організації позанавчального виховного процесу та необхідністю розвитку громадсько-політичної й організаторської активності молоді; трудові студентські групи; групи художньої самодіяльності та спортивні команди; побутові малі групи; студентські групи, які виникають несанкціоновано на основі особистих симпатій, приязні, взаємної привабливості та носять лише неформальний характер.

У структурі студентської групи є дві підструктури:

- 1) офіційна: характеризується цільовим призначенням - професійна підготовка, сприяння становленню майбутнього фахівця.
- 2) неофіційна: у групі виникають неофіційні згрупування на основі інтересів один до одного або симпатії - антипатії (емоційна сфера

Розвиток студентської групи, характеристика студентського колективу

Студентська академічна група за період свого існування розвивається і проходить кілька стадій (від офіційно створеної групи дирекцією (деканатом) і наказом ректора до згуртованого колективу, який на останньому курсі може розпастися знову на мікрогрупи), кожна з яких характеризується якісними особливостями таких параметрів: спрямованість поведінки та діяльності членів групи; організованість членів групи; комунікативність членів групи.

Цілісними характеристиками студентської групи є такі показники: інтра- та інтегрупова активність; психологічний мікроклімат у групі (емоційний статус); референтність групи - значущість, авторитетність її для членів групи; керівництво і лідерство; згуртованість та ін. За цими показниками визначають такі стадії розвитку студентської групи:

1. стадія - номінальна група, яка має лише зовнішнє, формальне об'єднання студентів за наказом ректора і списком дирекції (деканату);

2. стадія - асоціація - початкова міжособистісна інтеграція, первинне об'єднання студентів за загальними ознаками. Організатором життя групи на цій стадії є староста і куратор.

3. стадія - кооперація, на якій соціально-психологічна й дидактична адаптація студентів майже завершилася. Виявляються неофіційні організатори, авторитетні активісти групи. За ними закріплюються соціальні настанови та керівництво внутрішнім життям групи.

4. стадія - студентська академічна група стає колективом.

Ознаки студентського колективу:

1) Кожен член групи приймає на себе цілі та завдання спільної навчально - професійної діяльності, яка вже має високу ефективність.

2) Група характеризується високим рівнем організованості та згуртованості - це команда однодумців.

3) Багато членів групи мають статус неформального лідера або тих, кому віддають перевагу при вирішенні питань життя колективу.

4) В офіційних керівників групи виявляється демократичний стиль керівництва.

5) Група як колектив може бути взірцем і для інших студентських груп, впливати на них.

6) У колективі існують визнані норми поведінки (кожен поводиться так, як прийнято у групі, навіть у манері одягатися). Якщо хтось порушує такі правила, товариші неодмінно роблять йому зауваження.

7) Колектив виявляє згуртованість.

8) Ще одна важлива особливість колективу в тому, що в ньому мікрогрупи не протистоять одна одній, хоча існують як окремі утворення.

Міжособистісні стосунки в студентській групі. Проблема лідера та лідерства

Групові норми - сукупність правил і вимог, вироблених групою, які регулюють поведінку її членів. Груповий настрій - загальний емоційний стан, який панує, переважає у групі, створює емоційну атмосферу в ній. Він може як стимулювати, так і пригнічувати діяльність окремих членів групи, а інколи навіть призводити до конфліктів. Групова згуртованість - визначається мірою прихильності до групи її членів.

Самоствердження - кожен член колективу усвідомлює себе його частиною і намагається зайняти та втримати в ньому певну позицію (соціальний статус), завоювати визнання, довіру, підтримку, розуміння своїх товаришів («Бути корисним - мій обов'язок, бути популярним - щастя»).

Групова ідентифікація - ототожнення кожним студентом свого «Я» зі своєю групою. Через це окремі вчинки набувають мотивованої сили («Я дію так, як схвалює група»), а групові якості, які виявляються та ще й привласнюються, стають часткою «Я» студента. Саме ідентифікація є психологічною передумовою успішної взаємодії та взаєморозуміння студентів у групі.

Соціальні презентації - прояв своїх загальноприйнятих переконань, ідей і цінностей, які підтримуються більшістю. Вони включають також наші погляди та культуру, ідеологію, що ми демонструємо іншим, розкриваючи перед ними своє «Я».

Соціальна фасилітація - посилення енергії, підвищення активності, доміантних реакцій індивіда, полегшення його діяльності у присутності групи (разом краще!).

Соціальна інгібіція, навпаки, - утримання, пригнічування активності, гальмування поведінки і діяльності під впливом інших людей.

Переконування - логічне обґрунтування важливості мети і завдання діяльності групи, необхідності отримання нею певних результатів. Від людини очікується свідома згода на виконання цих пропозицій.

Соціальні очікування - ми сподіваємося..., а в кожного є намагання виправдати їх.

Соціальне порівняння - кожен віддзеркалює на себе ставлення до нього членів групи. Ми використовуємо інших людей як еталон для оцінки наших власних настанов (ставлень), емоцій і поведінки.

Наслідування - це не тільки функція соціалізації, але й складник творчості, групової активності, становлення індивідуального стилю діяльності.

Лідер - це особистість, за якою всі інші члени групи визнають право брати на себе найвідповідальніші рішення, які торкаються їхніх інтересів, і визначати напрям і характер діяльності всієї групи.

Лідерство - процес внутрішньої соціальної організації і управління спілкуванням, діяльністю членів малої групи, здійснюється в спонтанно сформованих малих групах. У кожній мікрогрупі, як правило, є лідер. Залежно від спрямування конкретної діяльності мікрогрупи може бути кілька лідерів (ініціатор вечірок, організатор побуту, провідник культпоходу тощо).

Лідер визначається групою на основі яскраво виражених особистісних якостей, які імпонують членам цієї мікрогрупи, є еталонними для неї, найважливішими серед яких є такі: зацікавленість у досягненні і групової мети; більша поінформованість щодо проблеми, яку треба вирішити; почуття особистої гідності; енергійність; ініціативність і висока соціальна активність; емоційна стійкість; упевненість у собі; організаторські здібності; доброзичливість і емпатія; емоційна привабливість тощо.

Психологічні особливості студентського самоврядування

Самоврядування - хороша школа для виховання керівників або виробничого підрозділу. Їх роль зараз значно зростає. Окрім того, система самоврядування з боку керівних органів звільнена від авторитарних методів. Самоврядування студентською групою (управління групою офіційним і неофіційним лідером) має бути спрямоване як на виконання кожним членом групи своїх прямих обов'язків, які пов'язані з навчально-професійною діяльністю, на підтримання позитивних тенденцій у професійному зростанні, так і на коригування групових настанов і позицій, які впливають на взаємини членів групи та окремих мікрогруп, покращує настрій, підтримує позитивний мікроклімат, облагороджує групові традиції.

Функції студентського самоврядування:

- Забезпечення нормальної навчальної роботи, виконання щоденних завдань із врахуванням інтересів студентів.
- Підготовка студентів як фахівців із вищою освітою до управлінської діяльності.
- Забезпечення в роботі кожного члена органу самоврядування соціальної спрямованості, готувати до активної діяльності в суспільстві як організатора.
- Участь в органах самоврядування більшості студентів, а не тільки активу.

Рекомендована література: [4;5;6;7;8;9].

Тема 3. Психологія навчання у психологічній теорії

1. Методологічний принципи розвитку у психології
2. Теорія навчання у психології
3. Психологічна теорія навчальної діяльності
4. Формування навчальної діяльності студента

В онтогенезі, під розвитком розуміють два якісно різних процеси - ріст і власне розвиток. Ріст - це процес кількісних змін внутрішньої структури і складу елементів, які входять в структуру, без істотних змін в структурі

окремих процесів. Розвиток - це якісні перетворення, які характеризуються ломкою старих форм психічної організації і появою на їх місці нових.

Форма розвитку - найбільш загальні уяви щодо суті процесу розвитку. Розвиток - пристосування індивіда до існуючих умов. Хід розвитку - узагальнена уява про вектор процесу розвитку - від індивідуального до соціального. Специфікою розвитку - уява про те, дії яких законів підпорядковується розвиток біологічних чи суспільно-історичних. Умовами розвитку - атрибути розвитку, без яких він не можливий. Література розвитку - умови, які відносяться до психічної реальності людини і серед інших умов розвитку відіграють найбільш важливу роль. Рушійною силою - процеси в ході яких з'являються всі новоутворення і відбуваються найбільш суттєві зміни в онтогенезі.

Теорія навчання у психології

Всі сучасні напрями теорії навчання класифікуються за кількома основами: опосередкованість або безпосередня взаємодія того хто навчає і того хто навчається (контактне й дистанційне навчання); принцип свідомості (інтуїтивізм); наявність управління освітнім процесом; взаємозв'язок освіти і культури; зв'язок навчання з майбутньою діяльністю; спроба організації навчання.

Основним є традиційне навчання. Це контактне навчання, яке ґрунтується на свідомому засвоєнні знань, не є ціле направленим, поза контекстне, побудоване за дисциплінарно-предметним принципом.

В. Окном представлено багатоаспектність процесу навчання у наступному вигляді:

- I) Способи навчання: засвоєння; відкриття; переживання; діяльність.
- II) Методи викладання: викладаючий; проблемний; експонуючий; практичний.
- III) Складові частини змісту навчання: описова; пояснююча; оцінююча; нормативна.
- IV) Позиція учня (студента): рецептивна; дослідницька; афективна; активна.

V) Стратегія діяльності: інформаційна; проблемна; емоційна; оперативна.

Теорія навчання - розділ педагогічної психології, який теоретично та емпірично вивчає психологічні умови ефективної взаємодії викладача та студента.

Психологічна теорія навчальної діяльності з позиції дієвого підходу психологія розглядає організовані форми навчання, як учбову діяльність, яка має свою специфіку (відрізняється від інших видів - праці і гри). Головна її особливість - вона складає основу будь-якої іншої діяльності.

Навчальна діяльність має наступну загальну структуру: потреба - задача - мотиви - дії - операції. Потреба в навчальній діяльності - прагнення до засвоєння теоретичних знань. Навчальна задача - вирішуючи її учень (студент) виконує визначені учбові дії та операції. Мотиви навчальної діяльності можуть бути різними, але основним є пізнавальний мотив. Виконання навчальної діяльності - виконання послідовності учбових дій та операцій щодо вирішення навчальної задачі. Ціль цієї діяльності - засвоєння теоретичних знань.

Формування навчальної діяльності студента

П.Я Гальперін концепція планомірного поетапного формування розумових дій. Відповідно до даної теорії навчальна діяльність розглядається як діяльність формування осмислених дій. Психологічна концепція поетапного формування розумових дій реалізована в конкретних методиках навчання, дозволяє прискорити процес навчання: отримання кінцевого результату у вигляді уміння виконувати (безпомилково) дії, яким обучалися.

Теорія розвиваючого навчання. Дана теорія ґрунтується на аналізі навчальної діяльності як особливої форми активності суб'єкта, направленої на оволодіння соціальним досвідом попередніх поколінь. В.В. Давидов визначив, що навчальна діяльність - засвоєння власне теоретичних знань, а формування навчальної діяльності - є формування уміння вчитися самостійно та творчо.

Проблемне навчання. Проблемне навчання - альтернатива традиційній педагогічній практиці, яка не стимулює активність тих, хто навчається (пасивне репродукування). Суть проблемного навчання закладається у формулі «Вчити

мислити, створюючи учневі проблемну ситуацію» (Т.В. Кудрявцев, А.М. Матюшкін). Проблема ситуація - психологічний стан суб'єкта при його зустрічі з проблемою, явно (або не зовсім усвідомлено) усвідомлене як інтелектуальне утруднення, яке заважає у вирішенні пізнавальної або практичної задачі, яке вимагає пошуку нових знань або нових способів дій, які дозволять зняти утруднення.

Рекомендована література: [1; 2; 4; 6].

Тема 4 Тема: Структура навчальної діяльності

1. Особливості навчальної діяльності.
2. Проблема мотивації навчальної діяльності
3. Навчальна діяльність студентів
4. Теорія навчання й викладання у ВНЗ

Людина формується та проявляється в діяльності. Протягом всього свого життя він здійснює безліч видів діяльності: читає, малює, займається наукою, крою та шиттям, розумовою і фізичною працею, навчається в школі та ін. Кожна діяльність в певні періоди життя людини буває провідною, домінуючою. Наприклад, для студента провідною є навчальна діяльність. У науковій літературі навчальна діяльність розглядається як особлива діяльність учня, свідомо направляється їм на здійснення цілей навчання і виховання, що приймаються в якості своїх особистих цілей. В результаті навчальної діяльності в самому учня відбуваються зміни, отже, це діяльність суб'єкта по самозміні.

У своїх дослідженнях психологи і педагоги виділяють наступні особливості навчальної діяльності.

1. Навчальна діяльність орієнтована на зміну самого учня, на його розвиток, а не на отримання інших результатів. У цьому полягає основна функція навчальної діяльності.

2. Повинні бути визначені загальні способи рішення різних класів завдань навчання. Навчальна діяльність повинна бути спрямована на оволодіння учнями цими способами.

3. Слухач не повинен отримувати знання в «готовому вигляді». Для того щоб він міг свідомо оволодіти новими поняттями і способами дій, вивчення нового поняття має починатися з мотиваційного введення.

4. Формування навчальної діяльності має ґрунтуватися на принципі узагальнення: знання загального характеру передують знанням приватного і конкретного характеру.

5. Навчальна діяльність становить основу будь-якої іншої діяльності, так як, перш ніж здійснювати будь-яку діяльність, необхідно оволодіти нею в умовах навчальної діяльності.

У дослідженнях психологів робляться спроби визначити і структурний склад навчальної діяльності. Крім потреби в навчальній діяльності першим її компонентом є мотивація навчання. Другим компонентом виступають навчальні завдання. У свою чергу, навчальна задача включає в себе мету, навчальні дії, умови досягнення мети, т. е. самоконтроль і самооцінку, і результат. При об'єднанні цих компонентів вийде наступний ряд:

навчальна діяльність = + потребу + мотив + мета + навчальні дії + самоконтроль самооцінка.

В сучасних умовах навчальної діяльності належить величезна роль: це та діяльність, яка повинна виконувати людина протягом усього життя. Але щоб опанувати самою діяльністю, необхідно знати її структуру. Як і будь-яка інша, навчальна діяльність має свої предмет, продукт, операції (навчальні дії) і орієнтовну основу. Предметом навчальної діяльності виступає досвід самого учня, який змінюється шляхом присвоєння їм елементів соціального досвіду, продуктом - сам учень, його здатності, результат його розвитку. У навчальній діяльності мета спрямована на учня, який сам свідомо ставить за мету розвинути в собі вміння, здібності чи яка-небудь якість. До операцій, або системі навчальних дій, відносяться планують і виконавські дії, які забезпечують рішення навчальних задач.

Планують дії - це та система орієнтирів і вказівок, користуючись якою учні виконують засвоювані дії. Це і є орієнтовна основа дії (ООД), яка дозволяє

спланувати майбутню діяльність: в якій послідовності діяти; що зробити спочатку; які дії потрібно виконати. Виділяють три типи орієнтовної основи дії.

Особливість першого типу ООД полягає в тому, що учням дається неповна система орієнтирів і вказівок. Для того щоб дія була виконана правильно, необхідна більш повна система. Отже, учень виконує дію методом проб і помилок. На основі такої орієнтування навчальний дію засвоюється з великими труднощами, воно залишається в повному обсязі усвідомленим. Перенесення такого навчального дії на нові об'єкти практично залишається важким.

Другий тип ООД: учням дається повна орієнтовна основа дії в формі або інструкції, або програми роботи за комп'ютером, або алгоритму розв'язання задачі і т. п. Іншими словами, викладач (автор підручника) виконує планують дії, а учень тільки копіює їх за зразком.

Третій тип ООД полягає в тому, що викладач дає узагальнені орієнтири. В цьому випадку орієнтовна основа дії складається учням самостійно за допомогою загального методу, який йому дається. За допомогою загального алгоритму рішення навчальної завдання, пропонуваного викладачем, учень складає свій конкретний алгоритм дії.

Дослідники пропонують самий загальний алгоритм вирішення навчального завдання: 1) виокремити дані, умови, факти, підстави, дефініції; 2) звірити і згрупувати (класифікувати) ці дані 3) перефразувати і переосмислити навчальне завдання; 4) перетворити ситуацію для визначення шуканого.

До складу виконавчих дій входять:

> Дії, пов'язані з з'ясуванням змісту навчального матеріалу, який пред'являється викладачем в усній формі. Можливі також самостійний пошук і вирішення проблеми;

> Дії, пов'язані з з'ясуванням змісту навчального матеріалу з письмових повідомлень, т. е. читання і декодування навчального матеріалу; з'ясування змісту; виділення основних положень; конспектування. Також сюди відносяться дії, пов'язані з самостійним отриманням нових знань виведенням наслідків, доказів, висновків;

> Дії відпрацювання навчального матеріалу шляхом заучування або відпрацювання в пропонованих викладачем вправах;

> Дії, які передбачають самостійне побудова знань. До даної групи можна віднести аналіз рішення навчальної завдання і перевірку знайденого рішення.

До складу контрольних дій входять контроль засвоєння і контроль відпрацювання.

1. Усвідомлення учням навчального завдання: що таке навчальне завдання; які дії слід виконати, щоб вирішити будь-яке завдання; що потрібно зробити, щоб вирішити конкретну задачу?

2. Усвідомлення індивідом мети навчальної діяльності: чого я навчився на даному занятті? Оцінювання учням результатів діяльності в залежності від реалізації її цілей.

3. Оцінка способів діяльності, які специфічні для різних навчальних предметів; з'ясування учням загальних способів дій, вміння виділити загальне, інваріантне в різних навчальних предметах. Сюди ж слід віднести усвідомленість учням конкретних операцій, необхідних для вирішення пізнавальних завдань.

2. Проблема мотивації навчальної діяльності

Слово «мотив» (. Від франц мотив - рухаю) може трактуватися двояко. З одного боку, мотив розуміється як спонукання людини до діяльності.

У складі мотиваційної сфери виділяють потреби, мотиви і цілі. Потреба людини являє собою бажання діяти: потреба вимагає виконання дій, в результаті яких вона задовольняється.

Мотиви навчальної діяльності - це рушійна сила, яка направляє учня до активного оволодіння знаннями, вміннями, навичками. Такого роду мотиви можуть спонукати різними літературами: зовнішніми (навчальними ситуаціями), внутрішніми (соціальними потребами, потребою в активності, в отриманні інформації), особистісними (успіх, задоволення, самоствердження).

У структурі мотивів важливо знайти домінуючий, чинний реально, і виділити його. Найбільшою силою серед мотивів навчальної діяльності має пізнавальний інтерес, т. е. інтерес до пізнання.

Мотиваційна основа навчальної діяльності являє собою послідовність мотивів, що підтримують її безперервність і стабільність. Мотиваційна основа діяльності учня організовує (сплачувати) навчальну діяльність в одне ціле. Система мотиваційної основи навчальної діяльності учня складається з наступних елементів: зосередження уваги на навчальній ситуації (усвідомлення змісту майбутньої діяльності), усвідомлений вибір мотиву (цілепокладання), прагнення до мети (здійснення навчальних дій), прагнення до досягнення успіху (усвідомлення впевненості в правильності своїх дій), самооцінка процесу і результатів діяльності (емоційне ставлення до діяльності).

У процесі навчання існують три групи мотивів, в залежності від того, що лежить в основі мотивації, - спонукання або потреба пізнання. Ці мотиви пов'язані з традиційними і активними методами навчання:

1) безпосередньо спонукають мотиви. Вони можуть виникати у студентів за рахунок педагогічної майстерності викладача, формуючи інтерес до даного предмету;

2) перспективно спонукають мотиви. Пізнавальна активність є лише засобом досягнення мети, яка перебуває поза самої навчальної діяльності. Наприклад, у студентів формується мотив до навчання, оскільки їм необхідно здати сесію на «відмінно»;

3) пізнавально-розвивальний спонукають мотиви безкорисливого пошуку знань, істини. Вони з'являються при застосуванні активних методів навчання і, виникнувши, перетворюються на чинник активізації навчального процесу та ефективності навчання.

3. Навчальна діяльність студентів

Навчальна діяльність здійснюється, як правило, у взаємодії учня (студента) і навчального (викладача). Студент може займати позицію учня або студента. У першому випадку він є об'єктом навчальної діяльності, у другому - її суб'єктом. Позицію учня найчастіше займає школяр (дитина), що навчається - студент (дорослий). Звідси впливають дві моделі взаємодії педагога і учнів - педагогічна, орієнтована на навчання дітей, і андрагогічні, спрямована на навчання дорослих.

На відміну від школяра студенту належить провідна роль в процесі навчання, т. е. він не той, якого навчають, а навчається. Студент прагне до самостійності і самореалізації. Він навчається для досягнення конкретної мети - застосування отриманих в процесі навчання знань, умінь і навичок безпосередньо після закінчення навчання.

Сутність формування навчальної діяльності студентів полягає в створенні умов, при яких індивід стає суб'єктом процесу навчання.

1. Перш ніж ставити цілі, викладач повинен з'ясувати стан підготовленості студентів до навчання, тобто провести діагностику. Вона необхідна саме на початковому етапі навчання, для того щоб викладач зміг визначити свої цілі і завдання в організації заняття.

2. Від результатів діагностики залежать визначення цілей і постановка завдань навчальної діяльності. Вибір цілей і завдань забезпечує цілісність навчальної діяльності.

Цілі без мотивів не визначають навчальну діяльність. Мотив дає спрямованість до дії, а пошук мети передбачає, що дія буде виконано.

3. Основною умовою формування навчальної діяльності є структурування взаємодії викладача та студента під час занять. Це передбачає: прогнозування ситуації навчальної діяльності, розробка спеціальних завдань, що відображають компоненти навчальної діяльності.

4. Наступна умова - відбір і конструювання засобів формування навчальної діяльності.

5. Ще одна умова - аналіз викладачем процесу і результатів формування навчальної діяльності.

Теорія навчання й викладання у ВНЗ

При виділенні системи принципів навчання у вищій школі враховують особливості навчального процесу вузів. Так, у вищій школі вивчається наука, а не основи наук. Тут відбувається зближення самостійної роботи студентів і науково-дослідної роботи викладачів. У діяльності викладачів вищої школи об'єднуються наукова і навчальна робота. Навчальна діяльність вузів спрямована на професіоналізацію. У зв'язку з цим формулюються принципи

навчання, що відображають особливості навчального процесу у вищій школі, такі, як забезпечення єдності в науковій та навчальній діяльності студентів; професійна спрямованість і професійна мобільність; проблемність; емоційність і мажорній всього процесу навчання. На основі синтезу цих принципів виділяють групи принципів навчання у вищій школі:

- > Орієнтованість вищої освіти на розвиток особистості майбутнього фахівця;

- > Відповідність змісту вузівської освіти сучасним і прогнозованим тенденціям розвитку науки (техніки) і виробництва (технологій);

- > Оптимальне поєднання загальних, групових та індивідуальних форм організації навчального процесу у ВНЗ;

- > Раціональне застосування сучасних методів і засобів навчання на різних етапах підготовки фахівців;

- > Відповідність результатів підготовки фахівців вимогам, що пред'являються конкретною сферою їх професійної діяльності, забезпечення їх конкурентоспроможності.

Рекомендована література: [3; 8; 10; 16].

Тема Види навчальних занять у ВНЗ

1. Лекція і методика читання лекцій
2. Практичні, семінарські та лабораторні заняття
3. Методичні особливості викладання психології
4. Створення діагностичних методик, які контролюють успішність і виявляють причини неуспішності в навчанні

Лекція являє собою систематичне усний виклад навчального матеріалу. (Від лат *lectio* - читання) З урахуванням цілей і місця в навчальному процесі розрізняють лекції ввідні, настановні, поточні, оглядові та заключні. Залежно від способу проведення виділяють лекції:

- > Інформаційні. Вони проводяться з використанням пояснювально ілюстративного методу викладу; це традиційний для вищої школи тип лекцій;

> Проблемні. У них при викладі матеріалу використовуються проблемні питання, завдання, ситуації. Процес пізнання відбувається через науковий пошук, діалог, аналіз, порівняння різних точок зору і т. д.;

> Візуальні. Вони припускають візуальну подачу матеріалу технічними засобами навчання, аудіо- та відеотехніки, мультимедійних технологій, з коротким коментуванням демонструються матеріалів;

> Бінарні (лекція-діалог). Вони передбачають виклад матеріалу у формі діалогу двох викладачів (наприклад, вченого і практика, представників двох наукових напрямків і т. д.) .;

> - Лекції провокації, т. е. заняття з запланованими заздалегідь помилками. Це робиться з розрахунком на те, щоб стимулювати учнів до постійного контролю пропонованої їм інформації і пошуку неточностей в ній. Діагностика знань слухачами і розбір зроблених помилок здійснюються в кінці лекції;

> - лекції конференції. Даний вид є науково-практичне заняття із заслуховуванням доповідей і виступів студентів по заздалегідь поставленої проблеми в рамках навчальної програми. Підсумки підводить викладач, він доповнює і уточнює інформацію, формує основні висновки;

> - лекції консультації. У них матеріал викладається у вигляді питань і відповідей або питань, відповідей і дискусій.

Лекції можуть підрозділятися і за іншими підставами. Наприклад, по загальним цілям виділяють, навчальні лекції агітаційні, пропагандистські, Розвиваючі, які виховують. За змістом диференціюють академічні та науково-популярні лекції За способом впливу на слухачів розрізняють лекції, що діють на рівні емоцій, розуміння, переконань.

У структурі лекцій зазвичай розрізняють три частини: вступну, основну і заключну. У першій частині формулюється тема лекції, повідомляються її план і завдання вказується література (основна і додаткова) до лекції, встановлюється зв'язок з попереднім матеріалом, вказується теоретична і практична значущість теми. В основній частині розкривається зміст проблеми, обґрунтовуються ключові ідеї і положення, здійснюється їх конкретизація,

позначаються зв'язку, відносини, аналізуються явища, дається оцінка встановленої практики і наукових досліджень, розкриваються перспективи розвитку. У заключній частині підводиться підсумок лекції, коротко повторюються і узагальнюються її основні положення формулюються висновки, факти; тут же можуть бути відповіді на питання слухачів.

Методична розробка навчальної лекції

I. Тема лекції. Обґрунтування вибору теми.

1. Визначення місця і значення теми в системі цілого курсу (контекст).
2. Відбір бібліографії по темі (література для викладача, література, рекомендована студентам).

II. Форми організації лекції.

1. Аудиторія (характер і рівень підготовленості слухачів).
2. Мета лекції (задум, основна ідея лекцій, що об'єднує всі предметний зміст).
3. Завдання лекції, реалізують основний задум: а) склад і послідовність завдань; б) характер завдань (інформаційні, аналітичні, систематизують, проблемні); в) кошти, необхідні студентам для вирішення зазначених завдань (категорії, системи уявлень, функціональні, генетичні, структурні, імовірнісні, причинні зв'язку); г) емоційні позиції і відносини, які формуються викладачем у слухачів при вирішенні поставлених завдань.

4. Організаційна форма лекції: а) монологічне висловлювання; б) монолог з опорою на аудіовізуальні засоби; в) монолог з елементами евристичної бесіди; г) евристична бесіда; д) діалог дискусія (двох викладачів, що виражають протилежні точки зору з обговорюваної проблеми).

III. Зміст лекцій.

1. План і конспект змісту лекції.
2. Навчальні засоби та дидактичні прийоми, що забезпечують цілісність, систематичність, послідовність, доступність, наочність, доказовість і ін. (Виділити на полях конспекту).

IV. Цілісний образ викладача в процесі лекції.

1. Форми співпраці викладача зі студентами в процесі вирішення завдань кожного з розділів змісту лекції (спільне рішення задач, наслідування зразком, партнерство).

2. Мовна форма висловлювання (лексика, граматики, стилістика).

3. Емоційно-виразні невербальні засоби спілкування викладача з аудиторією (жести, міміка, пантоміма, вокальна міміка - інтонація, гучність, темп, ритм, паузи).

2. Практичні, семінарські та лабораторні заняття

Лабораторно-практичні заняття, практикуми, - це форма організації навчання, при якій навчаються виконують лабораторні і практичні завдання під керівництвом викладача. Місцем проведення такого роду занять є навчальні кабінети, лабораторії, майстерні, навчально-дослідні ділянки, навчально-виробничі комбінати.

Коллективне обговорення досліджуваних питань, доповідей і рефератів проводиться на семінарських заняттях. Відмінність семінарів від інших форм навчання полягає в тому, що вони орієнтують учнів на більшу самостійність в навчально-пізнавальній діяльності.

Методична розробка семінарського заняття

I. Тема заняття.

1. Обґрунтування Вибору теми.

2. Визначення місця теми в програмі курсу.

3. Мета заняття. Завдання: пізнавальні, виховні, методичні.

4. Література. Обґрунтування відбору рекомендованої літератури з урахуванням обсягу читання, складності текстів.

II. Форма організації семінару.

1. Обґрунтування вибору форми проведення семінару в зв'язку з характером підготовки аудиторії: а) питально-відповідна (опитування); б) розгорнута бесіда на основі плану; в) доповіді з взаємним рецензуванням; г) обговорення письмових рефератів з елементами дискусії; д) групова дискусія (яку направляють, вільна); е) навчально-рольова гра.

2. Програма попередньої орієнтування студентів в темі, завданнях, об'єктах, операції, характер заняття, в літературі. Розподіл ролей учасників обговорення, вимоги до доповідей, рефератів, формою і характером обговорення теми.

III. План і конспект ходу заняття.

1. Програма змісту заняття: основні розділи теми, основні завдання кожного розділу теми, фіксація основних протиріч в ході вирішення даної проблеми.

2. Конспект змісту розділів програми. Виділення дидактичних прийомів, що забезпечують виявлення суперечностей, доказовість і обґрунтованість розглянутих точок зору. Виділення положень і завдань, які передбачають групові форми обговорення. Прийоми групової комунікації на різних етапах заняття.

3. Резюме обговорення теми на семінарському занятті.

4. Аналіз ходу семінарського заняття після його проведення.

Найбільш поширеним видом семінарських занять є семінар-бесіда. Його проводять у формі розгорнутої бесіди за планом з коротким вступом і підбиттям підсумків викладачем. Такий вид семінарських занять пропонує підготовку до семінару з усіх питань плану всіх учнів, що дозволяє організувати активне обговорення теми. З конкретних питань плану заслуховуються виступи окремих доповідачів, які обговорюються і доповнюються іншими учасниками семінару. Можливо і попередній розподіл питань між що беруть участь в семінарі, за якими вони готують доповіді, повідомлення. Безпосередньо на семінарі йде заслуховування, обговорення цих доповідей (семінар-заслуховування).

Семінар-диспут передбачає колективне обговорення якої-небудь проблеми з метою встановлення шляхів її вирішення. Мета такого роду занять полягає в формуванні оцінних суджень, затвердження світоглядних позицій, розвитку вмінь студентів вести полеміку, захищати свої погляди і переконання, лаконічно і ясно викладати думки.

Курсове проектування - це вид творчої діяльності студентів; найважливіша складова навчального процесу в технічному вузі, завершальна вивчення цілого ряду загально-інженерних та спеціальних дисциплін. В ході курсового проектування закріплюються і поглиблюються, наводяться в систему навички самостійного підходу до вирішення інженерних завдань, удосконалюються вміння, отримані на практичних заняттях, лабораторних роботах.

Курсовий проект являє собою самостійну роботу, в якій студент розробляє прогресивні рішення, застосовуючи наукові принципи і методи проектування, використовує вихідні типові, нормативні або перспективні матеріали. Тематика курсового проектування впливає із завдань сучасного виробництва і перспектив його розвитку. Це можуть бути виробничі агрегати, машини, механізми, нескладні інженерні споруди і системи, технологічні процеси.

Закінчений курсовий проект студент захищає на кафедрі перед комісією з кількох викладачів, включаючи керівника проектування. Захист курсових проектів, виконаних за завданнями підприємств, проводиться безпосередньо на цих підприємствах. При захисті проекту студент вчиться не тільки правильно викладати свої думки, але і аргументовано відстоювати, захищати висунуті рішення, результати проектування, рекомендації.

Виробнича практика - це спеціальна форма навчального процесу, яка забезпечує студентам можливість отримання професійних знань, навичок і умінь безпосередньо на виробництві при виконанні обов'язків працівника відповідно їх спеціальності. Головна мета виробничої практики - закріплення теоретичних знань студентів в процесі освоєння ними виробничої діяльності.

На виробничій практиці студенти знайомляться зі структурою підприємства, функціями різних служб і окремих працівників, взаємозв'язком цехів і відділів, з основними технологічними процесами, допоміжним виробництвом. Освоюючи сучасне виробництво, студент отримує практичні знання з питань організації праці і виробництва, управління, матеріально-

технічного постачання, охорони праці та техніки безпеки, підготовки технічної документації.

Підготовка до проведення виробничої практики включає вивчення кафедрою конкретних видів професійної праці на базових підприємствах, робочих місцях; визначення переліку та обсягу необхідних для майбутньої продуктивної діяльності навичок і умінь, якими повинен опанувати кожен студент; виявлення рівня сформованості і достатності професійних умінь; визначення показників якості праці, що характеризують професійну навченість студентів на тих чи інших робочих місцях.

Консультації проводять за бажанням студентів або з ініціативи викладача. Можна встановлювати і певні дні для обов'язкових консультацій, коли викладачі кафедр спеціально зустрічаються зі студентами, відповідаючи на їхні запитання з різних тем курсу. Студентів необхідно привчати до думки, що до консультацій потрібно ретельно готуватися, опрацьовувати конспект, літературу, щоб бути в змозі ставити запитання по суті. Не можна перетворювати консультації в натаскування студентів, вони повинні пробуджувати в них прагнення до поглиблення знань.

Питання, що задаються на консультаціях, можна розділити на чотири групи: 1) обумовлені пробілами в знаннях або несформованістю навчальних умінь; 2) викликані неточним, неадекватним сприйняттям і осмисленням матеріалу, невірно сформованим способом діяльності; 3) націлені на отримання додаткової інформації, яка розширює межі навчального курсу; 4) проблемні, орієнтовані на обговорення, полеміку, з'ясування точок зору і передбачають власну пошукову діяльність учня.

В даний час, коли значення самостійної, індивідуальної роботи студентів істотно зростає, роль консультацій підвищується.

3. Методичні особливості викладання психології

Рекомендована література: [1; 4; 5; 9].

Тема 5 Сутність, цілі та функції контролю навчання

1. Особливості контролю якості знань

2. Проблема управління процесом навчання

3. Зворотній зв'язок в навчанні.

4. Створення діагностичних методик, які контролюють успішність і виявляють причини неуспішності в навчанні

5. Зміст корекційної роботи

Контроль знань учнів є складовою частиною процесу навчання. За визначенням контроль - це співвідношення досягнутих результатів із запланованими цілями навчання.

Контроль виконує наступні функції:

1) контролюючу, яка полягає у виявленні стану наявних знань і вмінь учнів, рівня їх розумового розвитку; вивченні ступеня засвоєння ними прийомів пізнавальної діяльності, навичок раціонального навчального праці;

2) навчальну, яка полягає в удосконаленні знань і умінь, їх систематизації;

3) діагностичну, сутність якої полягає в отриманні інформації про помилки, недоліки і прогалини в знаннях і вміннях учнів і породжують їх причини труднощів в оволодінні навчальним матеріалом, про кількість і характер помилок;

4) прогностичну, яка служить отриманню випереджаючої інформації про навчально-виховному процесі;

5) розвиваючу, яка полягає у стимулюванні пізнавальної активності учнів, розвитку їх творчих здібностей;

6) орієнтир, сутність якої полягає в отриманні інформації про ступінь досягнення мети навчання як окремим учням, так і групою в цілому: ступінь засвоєння і як глибоко вивчений навчальний матеріал;

7) виховує, яка полягає у формуванні в учнів відповідального ставлення до навчання, дисципліни, акуратності, чесності.

Реалізація виділених функцій на практиці робить контроль більш ефективним. З іншого боку, підвищується результативність самого навчального процесу, проте для цього контроль повинен бути цілеспрямованим, об'єктивним, всебічним, регулярним і індивідуальним.

Сутність, цілі та функції контролю навчання в вузі ті ж, що і в середній школі.

2. Проблема управління процесом навчання

Управління - це безперервний і послідовний процес, який триває протягом усього часу навчання. Починається він з визначення цілей і завдань управління навчанням, а завершується їх рішенням, т. е. досягненням поставленої мети.

Управління навчально-пізнавальною діяльністю учнів в процесі навчання іноді розуміється вузько: як управління засвоєнням в рамках окремих пізнавальних завдань, т. е. на рівні оперативного управління (наприклад, процесом відкриття невідомого в різних типах проблемних ситуацій).

Однією з умов організації процесу управління навчальною діяльністю виступає система типових навчальних завдань, застосування якої сприяє цілеспрямованому формуванню в учнів умінь і потреби систематично користуватися обов'язковим мінімумом знань як інструментом відкриття нових знань, нових зв'язків і закономірностей.

3. Зворотній зв'язок в навчанні

Управління являє собою інформаційний процес, що характеризується замкнутим циклом передачі сигналів. Цей процес включає в себе контроль за поведінкою об'єкта управління: від керуючого органу (викладача) до керованого об'єкту (студенту) надходять сигнали управління, від об'єкта до регулятора (викладачеві) йдуть сигнали зворотного зв'язку, що несуть відомості про фактичний стан керованого об'єкта. Роль викладача полягає в переробці одержуваної інформації, її осмислення та вироблення рішення щодо внесення в навчальний процес корективів.

Здійснення зворотного зв'язку стосовно до навчального процесу передбачає вирішення двох завдань: 1) визначення змісту зворотного зв'язку - виділення сукупності контрольованих характеристик на підставі цілей навчання і психологічної теорії навчання, яка приймається за базу при складанні навчальних програм; 2) визначення частоти зворотного зв'язку.

Форми контролю. Систему контролю утворюють іспити, заліки, усне опитування (співбесіда), письмові контрольні роботи, реферати, колоквиуми, семінари, курсові, лабораторні контрольні роботи, проектні роботи, щоденникові записи, журнали спостережень. Кожна з форм педагогічного контролю має свої особливості. Іспити створюють додаткове навантаження на психіку учня.

Контроль буває: поточним, рубіжним тематичним, підсумковим, заключним. Поточний контроль допомагає диференціювати учнів на успішних і неуспішних, мотивує навчання (опитування, контрольні, завдання, перевірка даних самоконтролю). Тематичний контроль є оцінкою результатів певної теми або розділу програми. Рубіжний контроль служить для перевірки навчальних досягнень кожного учня перед тим, як викладач переходить до наступної частини навчального матеріалу, засвоєння якого неможливо без засвоєння попередньої частини. Підсумковий контроль спрямований на підведення підсумків вивчення пройденої дисципліни, крім того, тут виявляється здатність учня до подальшого навчання. Заключний контроль проводиться для порівняння отриманих результатів з необхідними. Він дає педагогу інформацію, яка необхідна для корекції власної діяльності. Крім того, заключний контроль сприяє мотивації студентів в майбутньому.

Оцінка. Результатами проведеного педагогічного контролю є оцінка і відмітка. Оцінка - це спосіб і результат, який підтверджує відповідність або невідповідність знань, умінь і навичок учня цілям і завданням навчання.

5. Зміст корекційної роботи

Корекційна робота - це система спеціальних прийомів і заходів, спрямованих на подолання або послаблення недоліків розвитку особистості. Термін з'явився в кінці XIX - початку XX ст. і довгий час використовувався стосовно до роботи лише з розумово відсталими дітьми. У вітчизняній педагогіці це поняття стало більш широким: корекційна робота спрямована не тільки на виправлення окремих порушень, а й на формування особистості учня. Вона здійснюється в спільну діяльність. Зміст корекційної роботи полягає в

наданні допомоги студенту у вирішенні проблем і завдань, що стоять перед ним. Відповідно головними завданнями корекційної роботи є:

- > Сприяння студенту у вирішенні його навчальних проблем;
- > Зміна ставлення студента до соціального оточення і самому собі;
- > Успішна адаптація та подолання виникаючих труднощів.

Методи корекції поведінки. Сприяння студенту у вирішенні його навчальних проблем полягає в діагностиці сформованості передумов навчальної діяльності і спрямоване на визначення готовності студента-першокурсника до нового для нього виду навчальної діяльності. На відміну від шкільної, навчальна діяльність у вузі має ряд специфічних особливостей. Вона передбачає орієнтацію на результат; довільність і обов'язковість. Велика частина навчальних завдань, з якими стикається першокурсник, спрямована на виконання ряду умов, деяких вимог, орієнтацію на правило і зразок. Саме ці вміння відносяться до так званих передумов навчальної діяльності, т. е. до тих, які ще не є в повній мірі навчальними діями, але необхідні для початку її засвоєння. У зв'язку з цим на першому курсі доцільно проводити дослідження перерахованих вище умінь, від яких в значній мірі залежить успішність навчання на перших порах засвоєння знань і вимог школи.

Рекомендована література: [7; 6; 12; 16].

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1.Алексюк А.М. Педагогіка вищої школи. Курс лекцій: модульне навчання. / А.М. Алексюк. К. : Вища шк., 1997. – 168 с.

2. Архангельський С.Н. Наглядные пособия и опыты в курсе психология./ С.Н. Архангельский. - М. : Учпедгиз, 1958. - 204 с.

3.Бадмаев Б.Ц. Методика преподавания психологии. / В.Ц. Бадмаев. – М.: Владос, 1999.-304 с.

4.Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии./ В.П. Беспалько. - М.: Педагогика, 1989. –192 с.

5.Богданова І.М. Модульний підхід до професійно-педагогічної підготовки вчителя. / І.М. Богданова. – Одеса: Маяк, 1998.-284 с.

- 6.Бодалев А.А. Личность и общение./ А.А. Бодалев – М.Изд. МГУ, 1983-321 с.
- 7.Боярчук В.К. Методика преподавания психологии в вузе. / В.К. Боярчук –Ростов н\Д: Издательство Ростовского ун-тета,1989-368 с.
- 8.Бурлачук А.Ф. Словарь-справочник по психологической диагностике./ А.Ф. Бурлачук, С.М. Морозов. Київ: Наук. думка, 1989. -528 с.
- 9.Вергасов В.М. Активизация мыслительной деятельности студентов в высшей школе. / В.М. Вергасов. К. : Вища школа, 1979. – 215с.
- 10.Вергасов В.М. Проблемное обучение в высшей школе./ В.М. Вергасов . – К.: Вища школа, 1977. – 94с.
- 11.Гинецинский В.И. Введение в методику преподавания психологии./ В.И. Гинецинский -Л.,ЛГУ,1983-75 с.
- 12.Граф В. Основы организации учебной деятельности и самостоятельные работы студентов./ В.Граф., И.И. Ильясов, В.Я. Ляудис– М.: Изд-во МГУ, 1981- 79 с.
13. Захаров В.П. Социально-психологический тренинг. / В.П. Захаров, Н.Ю. Хрящева. — Л. Изд ЛГУ, 1989. — 155 с.
- 14.Кан-Калик В.Я. Педагогическая деятельность как творческий процесс. / В.Я. Кан-Калик – М.: Молодая гвардия, 1987. - 189 с.
- 15.Карандашев В.В. Методика преподавания психологи. / В.Н. Карандашев. – СПб.: Питер, 2005- 250с.
- 16.Карандашев В.Н. Психология: Введение в профессию./ В.Н. Карандашев.-М.Смысл,2000-288с.
- 17.Куликов Л.В. Психологическое исследование: методические рекомендации по проведению./ Л.в. Куликов.- СПб.:Речь,2001-184 с.
- 18.Леонтьев А.А. Педагогическое общение. / А.А. Леонтьев – М. Знание, 1979. - 142 с.
- 19.Лившиц В.Я. Деятельность преподавателя как развивающийся процесс. / В.Я. Лившиц.– М.: Изд-во МГУ. 1988.-207 с.
- 20.Ляудис В.Я. Методика преподавания психологи. / В. Я. Ляудис. – М.: Изд-во МГУ, 1989.- 240 с.

- 21.Максименко С.Д. Теорія і практика психолого-педагогічного дослідження. / С.Д. Максименко. К.: КДП, 1990. - 240 с.
- 22.Никифорова О.В. Использование иллюстративного материала в лекциях по психологии. \\О.В. Никифорова. Вопросы психологии.-1978.-№2.- С.157-162.
- 23.Панибратцева З.М. Методика преподавания психологии .\ З.М. Панибратцева.- М. Просвещение, 1971.-219с.
- 24.Петровская Л.А. Теоретические и методические проблемы социально-психологического тренинга.\ Л.А. Петровская . — М., Знание.1982. — 168с.
- 25.Пономарев О.Я. Знания, мышление и умственное развитие./ О. Я. Пономарев.- М.: Знание, 1997. — 251 с.
- 26.Щербаков А.И. Практикум по общей психологии.\ А. И. Щербакова.- М.:Просвещение,1979.-302 с.
- 27.Петровский А.В.Практические занятия по психологии./ А. В. Петровского.-М.: Просвещение,1972.-167 с.
- 28.Степанов Е.И. Психологические основы учебного телевидения. / Е.И. Степанов. -М., Просвещение. 1978.- 119 с.
- 29.Степанова Е.Г. Методические разработки для лабораторных занятий по психодиагностике интеллекта.\ Е.Г. Степанова. -Л.:Изд.ЛГПИ им. А.И.Герцена,1990-100с.
- 30.Хруцкий Е. А. Организация и проведение деловых игр. \ Е.А. Хруцкий.— М., Владос.1991. —320с.